

Slovenski VESTNIK

Poštni urad 9020 Celovec
Verlagspostamt 9020 Klagenfurt
Izhaja v Celovcu
Erscheinungsort Klagenfurt
Posamezni izvod 5 šilingov
mesečna naročnina 20 šilingov
celoletna naročnina 200 šilingov
P. b. b.

LETNIK XXXVIII

CELOVEC, PETEK, 14. OKTOBER 1983

STEV. 41 (2144)

Zbor pliberških zadružnikov v znamenju jubileja gospodarske samopomoči

V znamenju kar dveh jubilejev gospodarske samopomoči, namreč 95-letnice Posojilnice v Šmihelu pri Pliberku in 75-letnice Posojilnice v Pliberku, je minulo nedeljo potekal občni zbor pliberških zadružnikov. In — kar je posebno razvedljivo — pokazal je, da se je pliberška Posojilnica posebno v zadnjem obdobju uspešno razvila v pomemben steber našega narodnega življenja ter gospodarskega uveljavljanja.

Poleg članov je predsednik uprave odbora Lipej Kolenik lahko pozdravil med navzočimi tudi številne častne goste, med njimi župana mestne občine Franca Mikulca in podžupana Frisca Kumra, predsednika Zveze slovenskih zadružnikov v Celovcu inž. Fridla Kapuna in poslovodjo dipl. trg. Andreja Miloniga, predsednika Zveze slovenskih organizacij dipl. inž. Feliksa Wieserja in predsednika Zveze slovenskih izseljencev Jožeta Partla, predstavnike bančnih ustanov iz Slovenije ter zastopnike domačih organizacij, društev in mešanih podjetij.

V svojem obširnem poročilu je predsednik Lipej Kolenik najprej razpisal zgodovino slovenskega zadružništva na širšem pliberškem območju, ko so že v 19. stoletju poznali potrebo gospodarske samopomoči ter postavili temelje našim zadružnim organizacij. Omenil je težave, ki jih je povzročila gospodarska kriza po prvi svetovni vojni, zlasti pa je spomnil na hude pogoje, ki jih je našemu narodu privoščila nacistična okupacija. „Tako imenovani četni rajh nam je zadal težke pogoje; mnogo človeških žrtev je terjal od naše narodne skupnosti — mnogo v raznih taboriščih, kot v vrhoviških tistih, ki so se silili uprli z okupacijo v roki. Sami smo v veliki meri prispevali, da smo maja 1945 postali spet svobodni, s tem pa

smo ovrgli tudi zakon o prisilni likvidaciji naše Posojilnice“, je naglasil predsednik Kolenik ter opozoril, da je pravni boj za obnovitev zadruge trajal še več let, kajti šele 9. oktobra 1948 je avstrijska vlada končno razveljavila postavitev gestapovskega komisarja in deželno

imeti uspeh samo tedaj, če si bodo izgradili zdravo gospodarsko osnovo. „Zavedali smo se, da moramo začeti z gradnjo lastne, času in poslovanju primerne hiše. Zavedali smo se, da se mora Posojilnica obnoviti tudi na znotraj, da mora nuditi kompletno paleto bančnih

sodišče v Celovcu je 19. novembra 1948 dokončno izbrisalo vse nacistične nasilne ukrepe v zadružnem registru.

V korak s časom

Vendar pa pliberški zadružniki podobno kot v drugih naših krajih niso čakali na formalno popravilo krivic, marveč so že kmalu po koncu vojne zaorali nove brazde. Težko je bilo, vendar je bila moč in volja do življenja močnejša od razočaranja in ponižanja, je dejal govornik, kajti zavedali so se, da ne smemo prepustiti drugim, da nam bodo rezali kruh, temveč se moramo gospodarsko osamosvojiti. Tako je zadružništvo tudi na pliberškem območju obnovilo svojo dejavnost, ki pa je bila še precej skromna. Obenem so se zavedali, da bodo mogli pritisku kljubovati in

uslug in da mora imeti sposobne in šolarne ljudi, ki bodo take posle lahko opravljali. In leta 1979 je bila z vselitvijo v nove prostore dana podlaga enakopravne slovenske banke v Pliberku, ki lahko vsakomur v vsakem primeru nudi svoje usluge.“

Na koncu svojih izjav je predsednik Lipej Kolenik poudaril tudi vlogo, ki jo imajo zadružniki posebej v krajih ob meji, kjer se morajo čedalje bolj vključevati v mednarodno sodelovanje v okviru malobojne prometa. „Še bolj se moramo v bodoče vključiti tudi v mednarodni promet in obmejno sodelovanje“, je naglasil. „Naše kreditne ustanove ne smejo biti objekt, temveč subjekt, preko katerega naj se odvija mednarodni plačilni promet Avstrije in Jugoslavije.“ Ko je izrekel zahvalo zadružni zvezi, od-

(Dolge na 8. strani)

80 let SPD Drabosnjak

Prosvetno društvo na Kostanjah, ki si je za vzgled vzelo slavnega domačina bukovnika Andreja Šusterja-Drabosnjaka in se tudi po njem poimenovalo, praznuje 80-letnico svoje ustanovitve.

Kostanje, v ustanovitvenem letu 1903 so pisali še Gozdanje, so danes vključene v občino Vrbo. Vasi in zaselki na Osojskih Turah spadajo med tiste dvojezične kraje, ki so najbolj izpostavljene raznarodovalnemu pritisku. V takem kraju je tako pomemben jubilej še posebno spodbuden.

V zadnjih letih so poprijeli za delo predvsem mladi. Društvo, ki mu predseduje Janez Lesjak, taj-

nikuje pa učiteljica Monika Zeichen, je lansko leto — prvič po 50 letih — postavilo na odrske deske Drabosnjakov „Pasijon“; letos so se osredotočili na likovno delo, kjer prednjačita predvsem Hanzi Dragaschnig in Veronika Zeichen. Za slavnostno prireditev v nedeljo pa so kot „Drabosnjakovi komedijanti“ naštudirali kabaretski spored s pantomimami. Po poti opiranja na lastne sile hočejo tudi hoditi naprej.

Slavnostna prireditev ob 80-letnici SPD Drabosnjak bo v nedeljo 16. oktobra 1983 ob 19.30 uri v občinski hiši v Vrbi, sodelovali pa bodo poleg Drabosnjakovih komedijantov še MePZ „Mojece“ iz Šentilje in moški zbor iz Borovelj.

22. OKTOBRA NA DUNAJU:

Mirovni pohod proti blaznosti oboroževanja

Vsako minuto umre na svetu 30 otrok, ker nimajo hrane in zdravil, zato pa v istem času, torej vsako minuto gre na svetu 25 milijonov šilingov za vojaške namene.

Ta vest je šla v teh dneh okoli celega sveta — kot pretresljiv izziv vesti človeštva. Toda: ali nas je dovolj pretresla? Ali je pretresla? Ali je pretresla predvsem tiste, ki nosijo odgovornost za takšne razmere? Vodilne državne in politične dejavnike širom sveta, še posebno pa pri obeh velikih silah in v obeh paktih, kjer sedijo neposredni krivci, da se astronomske vsote denarja razmetavajo za orožje, medtem ko ljudje množično umirajo, ker si ne morejo privoščiti hrane niti zdravil.

Proti tej kričeči krivici raste odpor, širi se mednarodno mirovno gibanje, ki poziva odgovorne dejavnike, da končno napravijo konec svojemu početju, ki ga moremo imenovati le zločin nad človeštvom. Saj drugačne označbe res ne moremo najti za dejstvo, da je danes nakopičenih že 50.000 enot atomskega

orožja, katerega skupna rušilna moč je 5000-krat večja od vsega med drugo svetovno vojno uporabljenega razstreliva. Čeprav s tem orožjem lahko tisočkrat izbrisejo celotno človeštvo, pa obe velesili s pomočjo svojih satelitov še naprej razvijata in izpopolnjujeta uničevalna sredstva, nameščata nove atomske rakete; kljub temu neodgovorno potrošijo v vojaške namene v enem letu 660 milijard dolarjev, to je več kot 12 bilijonov šilingov.

Tudi veliki mirovni pohod, ki bo 22. oktobra na Dunaju, bo obsodil ta nevarni razvoj ter demonstriral zahtevo po miru in razorožitvi. Kot priprava na zaključno manifestacijo so ta teden tudi na Koroškem razne prireditve „mirovne tedna“, o katerem obširneje poročamo na drugem mestu. Na Dunaj pa bo 22. oktobra vozil poseben vlak: odhod iz Beljaka ob 7.10 uri in iz Celovca ob 7.33 uri; vožnja na Dunaj in nazaj bo znašala samo 250 šilingov na osebo. Prijave sprejema tudi Slovenska prosvetna zveza v Celovcu.

PREBERITE

Sindikati in 35-urni delovni teden

str. 2

Srečanje pisateljev alpskih dežel

str. 3

Otroci iz Vuzenice obiskali Koroško

str. 4

10. oktober v parodičnih luči

str. 5

Pogovor o mestu slovenske knjige med nami

str. 6

Mirovni teden na Koroškem

str. 8

Plebiscitne proslave s staro miselnostjo

Sožitje mora temeljiti na enakopravnosti

Tudi letos so se okoli 10. oktobra zvrstile tako v Celovcu kot v drugih krajih Koroške številne prireditve, ki so bile posvečene obletnici plebiscita. V kolikor to niso bile uradne proslave, se prav nič niso razlikovale od sorodnih nemških manifestacij v minulih letih. To še posebno velja za tradicionalno „uvedbo“ praznovanja na Ulrichsbergu ter za celovški prireditvi Heimatdiensta in Abwehrkämpferbunda, kjer je bilo spet slišati stare izpade proti Slovincem, tožbe o „zapostavljenih Nemcih“ (Feldner je celo zahteval za večinski narod podoben zaščitni zakon, kot je člen 7 državne pogodbe za Slovenijo) ter zahteve po uvedbi segregacije na področju šolstva.

Na deželni svečanosti na celovškem pokopališču je deželni glavar Wagner sicer govoril o medsebojnem priznavanju in sožitju obeh narodnosti ter o manjšini kot mostu med sosednjima državama. Toda eno so besede, drugo so dejanja. Dokler bo uradna Koroška tako gluha za naše upravičene zahteve, kakor to doživljamo glede šolstva, uradnega jezika, otroških vrtcev itd., tako dolgo nas besede ne morejo navdušiti,

pa naj so še tako lepe.

Bolj razveseljivo je dejstvo, da je tudi med večinskim narodom slišati glasove, ki odklanjajo sedanjo obli-

ko praznovanja 10. oktobra. Tak primer je izjava visokošolske zveze na celovški univerzi, ki jo objavljamo v celoti.

V praznovanju 10. oktobra so se nekateri vključili s pravimi „domovinskimi oltarji“ na hišnih fasadah, kjer so s KHD-jevkimi letaki demonstrirali „Es gibt kein Slowenisch-Kärnten“, temveč da je „Kärnten deutsch, frei, ungeteilt“.

Tiskovna izjava visokošolske zveze

Visokošolska zveza na celovški Univerzi je izdala ob letošnjem 10. oktobru tiskovno izjavo (v obeh deželnih jezikih!), v kateri kot javno zastopstvo študentov odločno zavrača praznovanja okoli 10. oktobra v sedanji obliki ter poudarja:

Ta praznovanja namreč v visoki meri pačijo dejanski zgodovinski razvoj tako imenovanega obrambnega boja, katerega pomen se — iz predvsem političnih vzrokov — namenoma precenjuje. Raznolikost ter množestvilnost vzrokov, ki so dovedli do ugodnega rezultata za Avstrijo, se danes enostavno ignorira ter zamenja z umetno slavo obrambnega boja. Te proslave, pri katerih izrazito prevladuje faktor obrambnega boja in se le-ta na neznanstven način tolmači, ne dajejo Slovincem možnosti udeležbe. Tovrstne prireditve tudi ne doprinašajo k razumevanju narodnostnih skupin na Koroškem, temveč pripomorejo k temu, da se popačene zgodovinske interpretacije popularizirajo. Isto velja tudi za „praznovanje na Ulrichsbergu“, kateremu deželni politiki s svojo navzočnostjo dajejo uraden videz in značaj.

PO KONGRESU SINDIKALNE ZVEZE:

35-urni delovni teden

„po obrokih“ - najkasneje do leta 1987

Medtem ko se je en steber avstrijskega socialnega partnerstva mudil na poslovnem potovanju po daljnem vzhodu — predsednik gospodarske zbornice Sallinger je obiskal Sovjetsko zvezo, Japonsko, Hongkong in Tajvan, da bi tam pridobil nova tržišča za avstrijske produkte, je stal drugi steber tega partnerstva v središču domačega zanimanja: predsednik avstrijske sindikalne zveze Anton Benya je bil na desetem kongresu te največje delavske organizacije v Avstriji ponovno soglasno potrjen na svojem vodilnem položaju.

Vendar je ta soglasnost tudi varala. Veljala je namreč v najboljšem primeru le osebnosti Antona Benye, nikakor pa ne njegovi politiki. Že pred začetkom kongresa se je Benya — ki je bil edini kandidat za predsedniško mesto — izrecno izjavil proti skrajšanju delovnega časa v Avstriji ter postavil v ospredje takomimovane splošne gospodarske potrebe, se pravi interese industrije in velepodjetij, ne pa koristi delavcev. S to svojo opredelitvijo pa je hote ali nehoti tudi že prejudiciral poznejše sklepe sindikalne zveze, čeprav je bilo med potekom kongresa videti, da mu večina delegatov ni sledila.

Na kongresu so se bili hudi retorični boji med posameznimi predstavniki sindikatov. Večina govornikov je poudarjala potrebo po skrajšanju delovnega časa, govornik sindikata za javno službo Lichal, ki prihaja iz desnega tabora ljudske stranke, pa se je ostro izrekel proti uvedbi 35-urnega delovnega tedna. Končno so se delegati z veliko večino izjavili za skrajšanje delov-

nega časa — vendar niso prodrlji zahtevo po takojšnji uresničitvi tega sklepa, marveč so pristali na „čimprejšnjo“ rešitev, ki naj bo uvedena najkasneje do leta 1987.

Kljub tej omiljeni formulaciji pomeni sklep o skrajšanju delovnega časa osebno zmago socialnega ministra in predsednika sindikata zasebnih nameščencev Alfreda Dallingerja. Dallinger, ki velja za enega od možnih naslednikov Antona Benye na položaju predsednika ÖGB, že leta poudarja potrebo po skrajšanju delovnega časa, in sicer predvsem iz razlogov zagotovitve delovnih mest. Tehnična revolucija, ki trenutno teče po vsem razvitem svetu, povzroča namreč ravno med nameščenci v privatnem sektorju (banke, zavarovalnice, računovodstvo v velikih podjetjih itd.) izgubo največ delovnih mest, ki jih namesto večjega števila delavcev lahko prevzame en sam računalnik. Vendar bi bilo nevarno in zgrešeno, če

bi posledice razvoja tehnologije videli samo na področju uprave: tudi v produkciji sami bo prišlo v doglednem času zaradi uvedbe novih tehnologij do velikih sprememb, kot smo temu že priča v ZDA. Žrtev tega razvoja pa ostane — dokler ga kontrolira kapitalizem — vedno spet delavec, če se temu pravočasne ne upre.

Da se tega v času hude gospodarske krize zaveda tudi avstrijski delavec, vsaj instinktivno, kažejo številne resolucije, ki so bile predložene in sprejete na nedavnem kongresu ÖGB. So večinoma sicer strogo sindikalistične narave in skoraj premalo politične, vendar je le upravičeno upanje, da sindikalna zveza ni nujno samo instrument socialnega partnerstva, marveč lahko tudi instrument razrednega boja. Leta pa bo v prihodnjih letih bolj potreben kot kdajkoli po drugi svetovni vojni.

fra-ter

Dvojna merila Avstrije

tudi glede radia in televizije

Te dni je bilo v tukajšnjem tisku spet zaslediti tožbe, kako italijanske oblasti v Rimu menda ovirajo enakopravno uveljavljanje nemške narodnosti na Južnem Tirolskem. Tokrat je bilo govora o neizpolnjenih obveznostih na področju radia in televizije.

Na podlagi statuta o avtonomiji Južne Tirolske je tamkajšnji nemški narodnostni skupnosti zagotovljeno sprejemanje treh inozemskih TV sporedov. Prvi spored avstrijske TV in drugi spored zahodnonemške TV južni Tirolci že leta sem nemoteno sprejemajo, in sicer na celotnem ozemlju. Ko so se odločali še za tretjo možnost, so dali drugemu sporedu av-

strijske TV prednost pred švicarsko TV, vendar tozadevno še niso dani vsi tehnični pogoji — in tukaj se menda stvari v Rimu že vse predolgo zavlakujejo. Zadovoljivo urejeno je tudi sprejemanje avstrijskih radijskih sporedov: regionalni in 3. spored avstrijskega radia lahko nemoteno sprejemajo na celotnem ozemlju Južne Tirolske, na območju Bocna in okolice pa je možen tudi sprijem 1. sporeda.

O slabi preskrbi južnih Tirolcev z radijskimi in televizijskimi oddajami v materinem jeziku torej ne more biti govora — čeprav do zadnjih malenkosti morda res še ni vse urejeno. Poleg zagotovljenega sprejemanja omenjenih sporedov pa ima ORF tudi še redno posebne oddaje iz Južne Tirolske in o Južni Tirolski; te oddaje nameravajo še bistveno izgraditi in razširiti.

Če te pridobitve južnih Tirolcev primerjamo s tozadevnimi pogoji, ki jih imamo koroški Slovenci, potem nam ostane res le občudovanje in zavidevanje. Pri tem pa je treba poudariti, da bi bila za nas, ki smo številčno šibka ter gospodarsko in socialno odvisna manjšina, še dosti bolj kot številčno in predvsem gospodarsko močnim južnim Tirolcem potrebna „kulturna popkovina“, kakor imenujejo stike s kulturnim prostorom matičnega naroda, ki jih vzdržujejo predvsem tudi s pomočjo radia in televizije. Toda pristojni avstrijski dejavniki in predvsem ORF so gluhi za naše upravičene želje in zahteve!

Oboroževalna tekma

povzroča nerazvitost in naraščanje revščine

Kot reakcija na oboroževalno tekmo velesil in obeh blokov (Nato, Varšavski pakt) je v zadnjih letih naraslo gibanje za mir in razorožitev. V okviru tega gibanja bo 22. 10. velika mirovna demonstracija tudi na Dunaju. Glavno geslo je zahteva po zmanjšanju zalog atomskega orožja po vsem svetu, posebej za Evropejce pa zahteva po Evropi brez atomskega orožja in v tej zvezi trenutno najbolj aktualen boj proti namestitvi novih ameriških atomskih raket Pershing 2 v Zvezni republiki Nemčiji ter Cruise Missiles v Veliki Britaniji, Italiji, Belgiji in Nizozemski.

Notranjeavstrijsko je v tej povezavi v ospredju zahteva po preusmeritvi proizvodnje orožja na izdelavo miroljubnega blaga ter prepoved izvoza orožja (ki se izdeluje v Avstriji) v države, ki kršijo človekove pravice. Prav tako važna pa je v tem okviru tudi izjava proti ponovnemu oboroževanju avstrijske vojske ter zahteva po izgradnji socialnih oblik obrambe, kot so na primer razne možnosti odpora brez nasilja.

V zadnjih letih je vedno več ljudi spoznalo, da oboroževanje za svet ne pomeni varnosti, marveč nasprotno: atomsko orožje je privedlo človeštvo na rob prepada, trošenje ogromnih sredstev v oboroževanje pa spravlja države v novo revščino, pri čemer so zlasti prizadete dežele v razvoju. Dinamika oboroževanja povzroča namreč nerazvitost, ker sredstva, ki bi jih nujno potrebovali na socialnem področju, še posebno v kriznih časih, gredo za orožje.

Oboroževanje prizadene predvsem revnejše sloje prebivalstva, ki so v veliki meri odvisni od socialnih ukrepov s strani države. To velja pri nas zlasti za tiste kroge prebivalstva, ki jih že tako dovolj trdo prizadene gospodarska kriza in velikokrat z

njo povezana brezposelnost. V svetovnem merilu pa velja to za dežele v razvoju, ki plačujejo drag denar za izdelavo ali uvoz orožja, ki ga potrebujejo za obrambo — saj so bile v zadnjih desetletjih od vojn prizadete zlasti dežele v razvoju, ki jih izigravata obe velesili v medsebojnem boju za interesne in vplivne sfere.

Oglejmo si ob tem še nekaj števil, ki naj ponazorijo zapravljanje na področju oboroževanja:

— 6 odstotkov svetovne produkcije blaga gre v oboroževanje in vojaške namene sploh;

— 50 milijonov ljudi je zaposlenih na področju oboroževanja, od tega 500.000 znanstvenikov in inženirjev, 25 milijonov ljudi pa je neposredno v vojaški službi;

— leta 1980 je četrtnina vseh sredstev, namenjenih za raziskave in razvoj, šla v oboroževanje;

— majhen del teh sredstev pa bi zadostoval, da bi razvili projekte za razvoj, ki bi pripomogel k zadovoljitvi človekovih osnovnih potreb po vsem svetu;

— če bi izdatke za oboroževanje in vojaške namene v naslednjih letih zmanjšali za 25 % in pozneje še za nadaljnjih 15 %, bi v deželah v razvoju močno narasle možnosti potrošnje blaga (v Aziji za 47 % na osebo, v Latinski Ameriki za 21 % in na območjih Afrike, ki so prizadeta od suše, celo za 166 % — podatki iz H. Wulff: Aufrüstung und Unterentwicklung, Dunaj 1983).

Vsa ta dejstva kažejo, kako zelo so povezane možnosti razvoja s pripravljenostjo velesil za razorožitev. Kažejo pa nam tudi našo soodgovornost, da skušamo v tem upravljanju uplivati na javnost, na politiko, na vlado — ne nazadnje tudi z udeležbo na mirovnih demonstracijah.

Štefka Vavti

Srečanje narodnosti

bo 12. novembra v Murski Soboti

Tradicija vsakoletnega srečanja narodnosti sosednjih dežel, ki je imela svoj začetek pred sedmimi leti pri nas na Koroškem, se bo letos nadaljevala v Sloveniji, in sicer v Murski Soboti, torej na območju, kjer živi poleg Slovencev tudi madžarska narodnost.

Organizator letošnjega srečanja, ki bo po vrsti že osmo, je narodnostna komisija pri Pomurskem medobčinskem svetu SZDL, pokrovitelj pa bo Republiška konferenca SZDL Slovenije. Na srečanju, ki bo 12. novembra v Murski Soboti, se bodo zbrali predstavniki narodnostnih skupnosti, ki živijo v Avstriji, Italiji, Jugoslaviji in Madžarski.

Medtem ko je bilo lansko srečanje posvečeno predvsem šolstvu in izobraževanju, bodo letos obravnavali položaj in vlogo narodnostnih skupnosti v informacijskih sistemih — torej področje, ki je izrednega pomena za vsako narodnostno skupnost tako v njenem boju za uresničitev narodnostnih pravic kot tudi pri njenem uveljavljanju v družbenem življenju.

Dr. Aleksander Grličkov, član predsedstva SZDL Jugoslavije in CK ZKJ, je v obširnem pogovoru z ljubljanskim dnevnikom zavzel stališče k raznim vprašanjem odnosov med sosednjimi državami in posebej manjšinske problematike. Iz tega pogovora je Robert Mecilošek pripravil za naš list nekaj odlomkov, ki se posebej nanašajo na Slovence v Avstriji in Italiji.

V pogovoru z dr. Grličkovom so najprej poudarili znano resnico, da bi manjšine morale biti most med narodi, nikakor pa ne vzrok za nesporazume in spore. Zato tudi uvodno vprašanje:

● Zakaj se po vašem mnenju v nekaterih delih Evrope še ne želijo sprijazniti s to resnico? Zakaj „strah“ pred manjšinami?

Grličkov: Nepriznavanje manjšin in zmanjševanje njihovih pravic, ki jih priznava mednarodna pravna ureditev, danes ne pričata o „strahu“ pred manjšinami v posameznih državah in nekaterih njihovih vodilnih političnih silah, ali o njihovem „strahu“ za lastno suverenost ali državno-pravno celovitost, ampak o nacionalnih težnjah za oblikovanje etnično čistih državnopravnih celot. Tako stališče seveda prispeva k oblikovanju strategije nepriznavanja osnovnih pravic nacionalnih manjšin. V bistvu gre za duhovno dediščino nacionalistične ideologije, ki se je, žal, še vedno niso mogle znebiti nekatere napredne sile različnega ideološkega porenja (komunistične, socialistične in socialdemokratske), ki se v svoji politiki oklepajo najrazličnejših oblik nepriznavanja pravic na-

cionalnih manjšin in celo grobe asimilacije. Zato bi lahko sklenili, da ne gre za nikakršen „strah“ za ohranitev lastne integritete, ampak za ofenzivno delovanje, s katerim skušajo uresničiti cilje strategije „čistitve“ nacije, ki pa je v realnih okviri komajda mogoča kljub naravnim procesom asimilacije (mešani zakoni v več zaporednih generacijah).

„AMERIKANIZACIJA“ SLOVENSKE MANJŠINE V AVSTRIJI

● Nasprotno od položaja makedonske manjšine v Bolgariji in Grčiji v Avstriji priznavajo slovensko manjšino, vendar je še precej zapletov v razpravah o njenih temeljnih problemih. Pogosto je slišati tudi nekakšne ideje o „amerikanizaciji“ manjšine oziroma navajanje argumentov iz ameriške zgodovine. Nastanek ameriške države navajajo kot primer „stapljanja“ posameznih narodov. Ali so po vašem mnenju takšne primerjave sploh mogoče?

Grličkov: Teza o „amerikanizaciji“ manjšin izhaja v bistvu iz težnje po legalizirani asimilaciji manjšin in nepriznavanju pravic manjšinam do lastnega jezika, kulture in političnega organiziranja. Kot ideja po eni strani ni nova, po drugi pa vendarle je. Nastala je kot odgovor na prebujanje nacionalne zavesti v teh sredstvih v celotnem procesu de-

mokratizacije ni mogoče ohraniti, ali pa ne dajejo učinkovitih rezultatov, bi morala teza o „amerikanizaciji“ manjšin postati pripomoček za uresničevanje istih ciljev in v bistvu odpirati, spodbujati in celo legalizirati proces asimilacije ter hkrati blokirati interes matične nacije za usodo sonarodnjakov v državah, kjer slednji živijo kot manjšina.

Teza o „amerikanizaciji“ manjšinskega vprašanja pa kot način njegovega reševanja ne upošteva vsaj še dveh izredno pomembnih dejstev. Ameriški narod je namreč nastal s specifično amalgamacijo, zlitjem priseljencev v dejansko prazno deželo, v kateri (razen Indijancev, ki so bili še daleč od procesa oblikovanja nacije) ni bilo nobene matične nacije, ki bi se do priseljene manjšine vedla večinsko. Priseljenci so prihajali s svojo kulturo in se v zgodovinskih tokovih amalgamirali v ameriški narod z lastno ameriško kulturo in s civilizacijskimi vrednotami (kar ne pomeni, da po tolikem času še vedno niso ohranili nekaterih posebnosti prednikov iz prvotne domovine). Prav zato je primerjava z Ameriko praktično nemogoča.

Zaradi več razlogov se strinjam z vami glede kvalitativne razlike med položajem makedonske nacionalne manjšine v Bolgariji in slovenske nacionalne manjšine v Avstriji, po-

manjšini, ki so jo zatirali z različnimi represivnimi sredstvi. Zdaj, ko leg tega pa jih državna pogodba obvezuje, da slovenski manjšini omogočijo, vsaj na papirju, uresničevanje vseh manjšinskih pravic.

Vemo, da sklepe državne pogodbe s težavo uresničujemo in da je v praksi dvojnost, ki v bistvu teži h kratenju pravic slovenski manjšini in spodbujanju procesa asimilacije na temelju objektivnih in subjektivnih pogojev in interesov. Zato tudi nastajajo težave, kot ste upravičeno dejali, pri razpravljanju o temeljnih in konkretnih vprašanjih v zvezi s sedmim členom državne pogodbe. Očitno je razhajanje med izjavami in dejanskim v politični praksi, v bistvu pa izhaja iz postavke, da čas — ob določenih posrednih in tudi neposrednih ukrepih — ne dela v prid manjšini. Seveda pa je to le ena stran problema. Na drugi strani imamo opraviti z odporom manjšine, od katerega enotnosti je odvisno dosledno uresničevanje državne pogodbe.

GLOBALNA ZAŠČITA SLOVENSKE MANJŠINE V ITALIJI

● Slovenci v Italiji se že dolgo bojujejo za globalno zaščito. Vendar pa nekateri menijo, da je za Slovence v Italiji pomembnejše, če so močni samo na gospodarskem

področju, druga področja pa naj bi bila manj pomembna. Ali so upravičene take trditve?

Grličkov: Menim, da takšne trditve niso utemeljene. Seveda ne bi bile slabo, če bi bili Slovenci v Italiji gospodarsko kar najbolj močni, vendar pa, če se hočejo uveljaviti kot Slovenci in to tako vsak posameznik kot manjšinska skupina, morajo uživati vse manjšinske pravice. To je tudi smisel globalne zaštite in interesa matičnega naroda zanje ter po drugi strani njihov interes za razvoj in vrednote lastne matične nacije. To pojmovanje ni nikakršno slavospev nacionalizmu, ampak najširše in najbolj avtentično tolmachenje boja za človekove pravice in svoboščine.

Zato menim, da s stališča slovenske nacionalne politike ni pomembno samo to, da so Slovenci v Italiji gospodarsko močni. Sicer pa po znano dovolj primerov iz različnih družb — ne le kapitalističnih — da so samezniki iz manjšin, potem ko se obogatili in dosegli politično moč, pogosto obrnili hrbet nacionalni identiteti in se identificirali z večinsko nacijo ter se tako pravzaprav prostovoljno asimilirali. Od tod sledi, kot tudi sami poudarjate, da je boj za globalno zaščito manjšin nujen.

Nekateri doseženi pozitivni rezultati v življenju slovenske nacionalne manjšine v Italiji to samo potrjujejo, čeprav je ob tem vedno prisoten potencial pritiska nacionalističnih političnih sil fašističnega ali drugega ideološkega izvora.

Grličkov o vlogi manjšin

v odnosih med sosednjimi narodi

V Radencih so se srečali pisatelji alpskih dežel

V organizaciji Društva slovenskih pisateljev Slovenije in njegovega Pododbora v Mariboru je konec preteklega tedna v Radencih potekalo 19. srečanje pisateljev alpskih dežel — Zveze republike Nemčije, Švice, Italije, Francije, Jugoslavije in Avstrije.

Srečanje, ki je doživelo izredno velik odmev tako med pisatelji kot v javnosti, je bilo v prvi vrsti namenjeno navezovanju stikov med udeleženci ter predstavitev njihove literature zainteresirani publiki. Tako je prišlo do več literarnih nastopov v Radencih in okolici ter tudi na avstrijski strani v Bad Radkersburgu. Kot je na takih srečanjih običajno, so na sporedu bila tudi tokrat razna predavanja, povezana z diskusijami. Tako je uvodni referat imel prof. Jaro Dolar, ki je govoril o motivu dela v svetovni književnosti, medtem ko je dr. Jože Pogačnik obravnaval Cankarjevega Hlapca Jerneja. Nadaljnji referenti so bili iz drugih dežel, pri čemer je treba posebej omeniti prispevek avstrijske pisateljice Helge Leitner, ki je govorila o motivih dela v avstrijski književnosti. S slovenske strani sta kot referenta sodelovala pisatelja Anton Ingolič in Dimitrij Rupel; prvi je govoril o svojih izkušnjah pri opisovanju delavstva v svojih romanih, drugi pa je

na številnih primerih dokazal, da je delovni postopek in delo kot tako v domači in svetovni književnosti le redko obravnavano in je v glavnem le izhodišče za neko drugo problematiko.

19. srečanje pisateljev alpskih dežel je brez dvoma potrdilo tudi svoj smisel, saj so ob tej priložnosti lahko predstavili številna dela, ki so med enim in drugim srečanjem nastala oz. bila natisnjena v izvirnikih in v prevodih. Posebno je ob tem prišlo do izraza sodelovanja slovenskih in avstrijskih avtorjev. Pri založbi Styria sta namreč izšli zbirki Žarka Petana in Kajetana Koviča, medtem ko je pri Pomurski založbi izšla pesniška zbirka avstrijskega pesnika Aloisa Hergoutha in prevod Bachmanovega romana „Malina“. Zadnjega je v slovenščino prevedla Anja Uršič, Hergouthove pesmi je v slovenščino prevedel Kajetan Kovič, pesmi slednjega pa je v nemščino prevedel Hergouth.

Srečanje v Radencih pa je bilo

pomembno tudi za koroško slovensko književnost, saj so v okviru predstavitev novih literarnih del predstavili tudi novo pesniško zbirko koroškega pesnika Gustava Januša, ki jo je izdal pri celovski Mohorjevi družbi ter zbirko Januševih pesmi v nemščino, za prevod katerih je poskrbel znani pisatelj Peter Handke, založila pa jih je nemška založba Surkamp.

Tako je 19. srečanje pisateljev alpskih dežel povsem uspelo, in lahko zapišemo, da je ob tem slovenska književnost doživela nov prodor v kulturo sosednjih oz. evropskih narodov. Srečanja v Radencih so se udeležili tudi nekateri predstavniki Koroške, med njimi tudi pisatelj Janko Messner.

Zbranim pesnikom in pisateljem je spregovoril tudi avstrijski generalni konzul v Ljubljani dr. Georg Weiss, ki je ob tej priložnosti nakazal na bogato kulturno dejavnost slovenske narodne skupnosti na Koroškem.

Pokrovitelj 19. srečanja pisateljev alpskih dežel je bil republiški komite slovenskih sindikatov, ki je nosil tudi glavno finančno breme te mednarodne prireditve.

Pozdrav Koroški

Koroška glasbena kultura je spet bogatejša: pri produkciji gramofonskih plošč in kaset RTV Ljubljana je pred kratkim izšla nova stereofonska kaset z naslovom Pozdrav Koroški.

Gre za posnetek pesmi mešanega pevskega zbora SPD „Srce“ v Dobri vasi in Koroškega vokalnega kvinteta s Prevalj, ki pojeta pod umetniškim vodstvom Albina Kranjca, ki je, kot znano, dolga leta vodil tudi dobrolovske pevke in pevce. Na kaseti gre za znane in popularne koroške narodne pesmi — skupno dvanajst. Gre za posnetke skladb oz. priredb Albina Kranjca, Uroša Kreka, Pavla Kernjaka, Danila Bučarja, Franceta Marolta in Silve Miheliča. Med pesmimi najdemo naslove kot so Pozdrav Koroške, Se že svitav bo den, Bom pa Rut'č zorav, Travnči so žie zaleni, N'mau čiz izaro in drugi, kar potrjuje, da gre za izbor najprejšnjih koroških narodnih pesmi. Iz glasbene kasete pa je hkrati potrdilo za kvalitetno zborovodnost dejavnost dobrolovskega pevke ter Koroškega vokalnega kvinteta.

Kaseto, ki jo je uredil Tomaž Rozon, lahko dobite v knjigarni „Naša knjiga“ v Celovcu in v tovrstnih trgovinah v Sloveniji.

Dr. Zwitter predaval v Ljubljani

Na povabilo Inštituta za narodnostna vprašanja je prejšnji četrtek v prostorih kluba delegatov v Ljubljani bivši dolgoletni predsednik ZSO dr. Franci Zwitter predaval o poglavitnih značilnostih boja koroških Slovencev za narodnostne pravice po drugi svetovni vojni.

Dr. Franci Zwitter, ki je 27 let stal na čelu ZSO in od leta 1945 bil v prvih vrstah organizacijskega prizadevanja koroških Slovencev, je številnemu občinstvu tako rekoč iz prve roke posredoval zgodovino boja koroških Slovencev za svoje narodnostne pravice, saj je sodeloval pri

vseh pomembnejših političnih akcijah. Posebno je dr. Zwitter po letu 1955, ko je bila podpisana avstrijska državna pogodba, bil pobudnik skupne spomenice koroških Slovencev dunajski vladi. Tako je kot oblikovalec manjšinske politike lahko podal zelo stvarno oceno boja koroških Slovencev za narodnostne pravice v povojnem obdobju. Tozadevno je med drugim dejal, da je bistvenega pomena v tem boju bila akcijska enotnost koroških Slovencev za temeljne narodne pravice. Nadalje je dr. Franci Zwitter menil, da je situacija kljub temu, da določila avstrijske državne pogodbe še niso izpolnjena, trenutno ugodna, ker je mednarodna javnost dobro informirana o manjšinskem vprašanju in tozadevnem ravnanju avstrijske vlade. Nakazal je velik potencial inteligence, ki prihaja iz slovenske gimnazije. Zwitter je tudi opozoril na nevarnost, če bi manjšinsko vprašanje zožili na zgolj socio-ekonomske kriterije; menil je, da je le-te treba vključevati v vsakdanji kulturno-politični boj slovenske narodne skupnosti. Zwitter se je izrazil tudi za enakopravno integracijo koroških Slovencev v avstrijsko družbo, vendar brez asimilacije in diskriminacije.

Dr. Zwitteru je ob tej priložnosti ravnatelj Inštituta za narodnostna vprašanja Silvo Devetak čestital k njegovemu življenjskemu jubileju.

Cvet jeseni

Mesec september, ki ga „posmehljivi možakarji“ imenujejo „Altweibersommer“ — torej ta mesec mi je podaril mnogo dehtečega cvetja — voščil prijateljev k imenovanju „profesor“ — kar razumem kot priznanje za moje delo od mladosti do starosti. Ni bila lahka moja pot, a ostala sem zvesta na pot do kulturnega udejstvovanja.

Veseli me, da Zvezno ministrstvo za pouk in umetnost moje delo priznava in s tem priznava naš obstoj, razvoj in kulturo.

Veseli me, da je to odlikovanje po pobudi mladih naših narodnjakov!

Ker je jesensko cvetje lepo in bogato, se vsem voščilcem zahvaljujem in vsakemu vračam cvet — prijateljstvo; narodu pa visoko pesem zvestobe!

Milka Hartman

Spominsko srečanje ob 90-letnici Prežihovega rojstva

Kot znano, letos obhajamo 90-letnico rojstva koroškega pisatelja Lovra Kuharja — Prežihovega Vranc. Ob tej priložnosti so se odvijale številne prireditve, na katerih so se, zlasti v pisateljevi ožji domovini v Kotljah in na Ravnah na Koroškem, spomnili tega velikega pisatelja. Med prireditve v počastitev devetdesetletnice Prežihovega rojstva sodi tudi spominsko srečanje, ki ga prireja Koroška osrednja knjižnica — Študijska knjižnica in Kulturna skupnost na Ravnah na Koroškem. Srečanje bo v dneh od 20. do 21. oktobra 1983 v ravnski študijski knjižnici.

Na tem dvodnevem strokovnem srečanju bodo literarni zgodovinarji in drugi poznavalci Prežihovega

pisateljskega in političnega dela imeli priložnost podrobneje osvetliti Prežihovo bogato literarno delo in izpovedno moč njegove pisane besede. Za to priložnost bo gledališka skupina KUD Prežihov Vranc z Ravnen naštudirala in nastopila z dramatisacijo Prežihovih Samorastnikov.

Že svojčas smo zapisali, da bo ob tej priložnosti izšel pri založbi Borec tudi Prežihov Album, ki ga je pripravil prof. Tone Sušnik. Posebej pa naj omenimo na delo Draga Druškoviča, ki je pri Mladinski knjigi v ediciji Obrazi pred kratkim izdal obsežen in ilustriran zapis o Prežihovem Vrancu. Druškovič v tej vzorno urejeni brošuri velikega formata na poljuden način

MI IN KULTURA — MI IN KULTURA — MI IN KULTURA — MI IN KULTURA —

Vprašanja sodelovanja med društvi in SPZ

(Nadaljevanje iz zadnje številke)

Za uspešno sodelovanje med Slovensko prosvetno zvezo in društvi na terenu je SEZNANJANJE S POTREBAMI IN PROBLEMI posameznih društev bistvenega pomena za eficientno sodelovanje med bazo in terenom. Seže, če bomo upoštevali socialne, gospodarske in druge spremembe podeželja in poleg tega specifične probleme posameznih društev, se bodo tudi kulturne dejavnosti lahko razvijale in planirale bolj načrtno.

Seveda pa širjenje, preusmerjanje in vsebinsko programsko bogatenje najbolj broji na POMANJKANJU STROKOVNIH IN ORGANIZACIJSKIH KADROV, ki bi se ukvarjali z organiziranjem kulturne dejavnosti, ob tem pa bili usposobljeni za strokovno delo kot režiserji, zborovodje itd. Tudi ni dolgoročne KADROVSKE POLITIKE, čeprav imamo danes že celo vrsto mladih kulturnih ustvarjalcev, ki lahko tvorno sodelujejo pri razvoju slovenske kulture. Mogoče bi se ob boljši organizaciji kulturnega dela tudi lažje izognili preobremenjenosti nekaterih funkcionarjev v centrali, ki bi pod danimi pogoji le težko ugodili potrebam terena. Kot že rečeno, potrebna je vse bolj močna in aktivna povezanost z bazo ter stalna izmenjava medsebojnih izkušenj in htenj. Saj imamo GLEDE KVALITETNEGA DELA tudi NEKAJ POZITIVNIH REZULTATOV: kot primer bi navedla samo oder 73, ki je nagovoril predvsem mladino. Tudi lutkovne skupine ali akcije bralnih značk. Na dober odmev je naletela brez dvoma tudi razstava o ziljski arhitekturi, ki je imela svoj

vzgojnoizobraževalni namen v tem, da nas je spodbujala k razmišljanju, kako bi lahko gradili na izkušnjah naših prednikov stare gradbene oblike našim časovnim potrebam.

Lahko pa bi uvajali tudi NOVE OBLIKE KULTURNEGA UDEJSTVOVANJA kot amatersko fotografiranje in filmanje, če omenim samo en primer. Obogatiti pa bi mogli tudi že obstoječe oblike kulturnega delovanja: npr. na področju glasbene dejavnosti. V Sloveniji je arhiviranih nad 3800 slovenskih koroških ljudskih pesmi, od teh je do zdaj publiciranih

75 let
Slovenske
prosvetne
zveze

le majhen del. Glede zahtev po vsebinah, ki bi izražala tudi današnjo situacijo, tudi že obstajajo teksti oz. pesmi naših avtorjev, treba bi jih bilo le še uglasbiti. Malo bolj problematično je na dramskem področju, kjer takih sodobnih tekstov primanjkuje; tu bi jih morali žele producirati oz. dobiti iz Slovenije.

Tu sem našla le nekaj možnosti o katerih bi se dalo v nadaljnjem bolj konstruktivno razmišljati.

Marija Jurič

MI IN KULTURA — MI IN KULTURA — MI IN KULTURA — MI IN KULTURA —

Sodelovanje ORF in RTV

V letošnji jeseni bo prišlo do prve televizijske koprodukcije med Koroškim deželnim studiem ORF in RTV Ljubljana. Film, ki ga pripravljajo v skupni redakciji obeh televizijskih hiš, bo obravnaval načrtovano cestno povezavo skozi Karavanke. V tozadevnem pogovoru so se predstavniki ORF-a in RTV pred kratkim dogovorili, da bo načrtovana oddaja na sporedu že 24. novembra in sicer vzporedno na avstrijski in ljubljanski televiziji. V Avstriji jo bodo oddajali na 2, v ljubljanski televiziji pa na 1. sporedu. Oddaja bo trajala 30 minut, s snemanjem oddaje pa bodo pričeli še tega meseca. Da bo sodelovanje demonstrirano tudi pred publiko, so se dogovorili, da bodo intervjuje izvedli „izmenoma“, to se pravi, da bo koroški urednik spraševal slovenske predstavnike, slovenski pa koroške. TV ekipo bo prispevala ljubljanska televizija, medtem ko bodo film izdelali v studiu koroškega ORF-a.

Kot že omenjeno bo to prva koprodukcija med koroškim deželnim studiem avstrijske televizije. Kot znano, je do takega sodelovanja že prišlo med deželnim studiem ORF-a dežele Štajerske in RTV Ljubljana, kakor tudi slednje s centralnimi forumi avstrijske televizije na Dunaju.

Obisk

Na povabilo Slovenske prosvetne zveze so se preteklo nedeljo mudili na Koroškem slavisti iz Titovega Velenja. Na svojem enodnevnem potovanju po Koroški so obiskali slovensko gimnazijo v Celovcu, kjer jim je ravnatelj dr. Vospernik razkazal in obrazložil ustroj naše srednje šole.

Na sedežu Slovenske prosvetne zveze je goste iz Titovega Velenja sprejel podpredsednik Joško Hudl, ki jim je predstavil koroškega pesnika Andreja Kokota. V prijateljskem razgovoru sta jih seznanila o delovanju SPZ; goste pa je tudi zanimalo, kako ustvarja slovenski pesnik v zamejstvu. Na tozadevna vprašanja jim je iz svojih izkušenj odgovorjal Andrej Kokot.

Gostje so iz Celovca krenili proti Ziljski dolini, kjer jih je s kulturnim delom in življenjem naših ziljskih rojakov seznanil predstavnik SPZ „Zila“ dr. Druml.

Pomemben premik tudi v koroški kulturni politiki?

Koroška ima novo združenje kulturnih delavcev. Imenuje se „Kärntner Gesellschaft für Kulturpolitik“ (Koroška družba za kulturno politiko). Ustanovni občni zbor je bil prejšnji teden v Domu glasbe v Celovcu, katerega se je udeležilo izredno lepo število članov — doslej se jih je tej družbi priključilo nad 170 — modra dvorana je namreč bila povsem zasedena. Pokroviteljstvo nad organizacijo ima koroška socialistična stranka, kar je na zboru bilo tudi jasno povedano. Zato je bilo tudi pričakovati, da je občni zbor za predsednika Koroške družbe za kulturno politiko izvolil Leopolda Wagnerja.

Čeprav je sleherni ustanovni občni zbor zgolj formalna zadeva, ki jo zahtevajo tozadevna zakonska določila, je na le-tem že prišlo do izraza, da v koroški kulturni sceni zna priti do določenih premikov. Diskusija po volitvah je to vsekar nakazala, pa tudi predsedstvo je zboru dalo vedeti, da želi živahno diskusijo in svobodno tolmačenje stališč vsakega posameznika. (K temu je treba še pripomniti, da

članstvo v tej družbi ni povezano s članstvom v socialistični stranki.) Govorniki, tisti iz avditorija, so pokazali, da so na Koroškem tako družbo pogrešali in zato pozdravili njeno ustanovitev.

Na ustanovnem občnem zboru pa je prišlo do izraza, da mora družba v svoji politiki upoštevati tudi kulturne težnje slovenske narodne skupnosti. To je posebno naglasil koroški pesnik Franz

Stimpfl, ki je menil, da bo naloga družbe v tem, da skrbi za popularizacijo slovenske koroške književnosti, ki je velika obogatitev za celoto koroške kulture. Stimpfl je predlagal, da bo v bodoče treba skrbeti za prevode del slovenskih avtorjev v nemščino, in tudi obratno. Njegova izvajanja so bila sprejeta z navdušenim aplavzom. Postavljeno pa je bilo tudi vprašanje, zakaj v odbor ni bil izvoljen član slovenske narodne skupnosti, narkar je predsednik Wagner odgovoril, da je 15. mesto v predsedstvu rezervirano za slovenskega predstavnika in da ga naj le-ti čim prej imenujejo.

V diskusijo sta posegla tudi dva slovenska člana in sicer dr. Reginald Vospernik in Tomaž Ogris. Slednji je poudaril, da kultura kot taka ni apolitična, pri čemer je nakazal na manjšinsko politiko dežele, ki pa je žal napačna in da bo v tej smeri treba še marsikaj popraviti. Vsekakor je ustanovni občni zbor pokazal, da zna v tem novem društvu zavladati nov, demokratičen duh, ki bo tudi upošteval težnje slovenske narodne skupnosti oz. njenih kulturnih delavcev. Upajmo, da bo temu res tako; to bo kajpada možno meriti le na osnovi konkretnih rezultatov.

Da je upanje v to smer upravičeno, je pred kratkim potrdil zvezni zbor Družbe za kulturno politiko, ki je na svoji vsakoletni prireditvi „Kulturkontakte“, ki je tokrat bila v Welsu. Tam se je namreč zvezni minister za pouk in umetnost dr. Helmut Zilk odločno zavzel za prepoved desničarske NDP. Svojo tozadevno zahtevo je izrazil ob izročitvi 500 knjig avtorjev, katerih dela so nacisti svojčas sežgali. Zilk je menil, da na tem področju ni in ne sme priti do pozabe. Dobesedno je dejal: „Brezkompromisno in brez sprave mora biti naše stališče napram tistim, ki hočejo večno večerajšino miselnost prenašati k naši mladini“. Zato spada med tiste, ki pravi: „NDP mora biti prepovedana“. Tozadevno je notranji minister Blecha napovedal, da bo SPÖ še oktobra letos parlamentu predložila osnutek za novelizacijo zakona o strankah.

Prisluhnili bomo slovenski ljudski pesmi

Prihodnjo soboto in nedeljo se nam spet obeta enkratni kulturni dogodek. Slovensko prosvetno društvo „Zila“ in „Vrtača“ namreč vabita na koncert slovenskih ljudskih pesmi in glasbil, katerega bodo oblikovali znani interpreti Bogdana Herman, Miro Omerzel-Terlep in Matija Terlep iz Ljubljane.

Imenovani umetniki bodo v navedenih krajih peli stare slovenske pesmi, z njimi nam bodo predstavili tudi najrazličnejše in najstarejše slovenske ljudske instrumente, kot so oporekelj, žvegla, drumelca, piščalka, tamburica in druga improvizirana glasbila, značilna za slovenski etnični prostor, ki pa z družbenim razvojem, s spreminjanjem človekovih življenjskih razmer in navad padajo čedalje bolj v pozabo. Tudi glasbena podoba in oblika sta odvisni od družbenih funkcij. Zato je ugotovitev zagovornikov gojenja te vrste glasbe povsem utemeljena, ko pravijo: Tudi glasbena podoba in oblika sta odvisni od družbenih funkcij. Spremembe in odvzetje teh

ter prilagajanje novemu estetskemu okusu časa — vodi skozi čas v stapljanje „starega in novega“ ali v neizogiben propad glasbila, v po-

zabo pesemske tematike.

S spreminjajočo se glasbo se spreminja tako nje vloga, konstrukcija in način izvajanja. Vsak arhivski zapis je tako enkratna podoba trenutnega stanja, vsako izvajanje je neponovljiv trenutek.

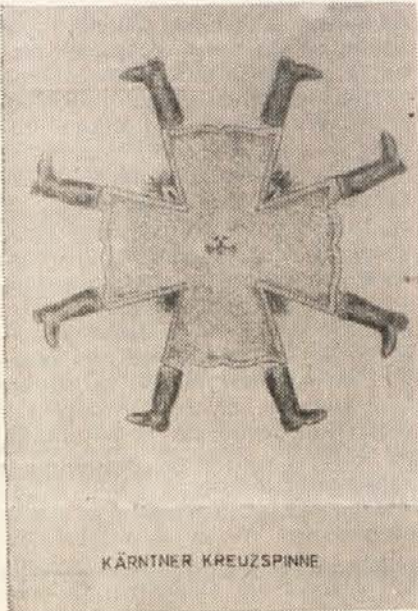
Zato ljubiteljem glasbe toplo priporočamo, da se koncerta v soboto v kulturni dvorani v Bistrici na Zilji ali v nedeljo pri Sereinigu v Podnu udeležijo v čim večjem številu, saj bodo tam deležni enkratnega glasbeno kulturnega užitka.

10. oktober v parodistični luči

S parodijo se je osem umetnikov iz umetniškega kolektiva ALS lotilo nacionalističnega duha, ki na Koroškem vsako leto zavladava okoli

tero je znano, da se brani plesati tako, kot deželni politiki godejo.

Tassilo Blittersdorf, Fred, Werner Herbst, Robert Kasseckert, Wolfgang R. Kubizek, Peter Laminger, Gerhard J. Majewski in Ernst Voges, imenovan Wolf, so se vsak po svoje lotili miselnosti okoli obletnice plebiscita. Njihova razstava tudi zavestno nosi naslov „10. oktober“. Sicer nočejo neposredno napadati oseb in združenj, kljub temu pa so njihove izpovedi ostre ko britve. Npr. Petra Lamingerja oljna slika črnca v koroškem gvantu z nazivom „Nkomo Zimbabwowschnig vulgo Negerle“ ali pa Majewskega montaža pod naslovom „Vulkanizem na primeru Koroške“, ki jemlje na piko desetooktobrske kresove. In tudi Blittersdorf je zajedljiv, tako s svojim strašilom v koroškem gvantu, okrašenim s hrastovimi listi, in nazivom „Der Heimatbaum — des Helden Traum“ kot s svojim tabelaričnim risanim naštevanjem „koroške živadi“, kjer se pojavljajo tako tipični primerki kot „Hakenkreuzspinner“, „Bewehrter Marschierfüßler“ ali pa „Ortstafelsägewurm“. Imenitni kabaretistični prispevki osmih umetnikov k 10. oktobru so na ogled še do 28. oktobra (od 16.30 do 19.30 ure) v galeriji Hildebrand.

Tassilo Blittersdorf, detajl iz slike „Kärntner (Un)Getier“

10. oktobra. Njihove stvaritve — slike, montaže, objekti, glasbeni kolaži — so na ogled (in posluš) v celovski galeriji Hildebrand, za ka-

ŠTEFKA VAVTI

Problemi in možnosti rešitve gospodarskega položaja v obrobni predelih

(Nadaljevanje iz zadnje številke)

2. STRUKTURA ZAPOSLOTITVE V OBMEJNIH KRAJIH

Struktura zaposlitve v obmejnih krajih ima težišče v kmetijstvu in gozdarstvu, medtem ko delež predelovalne obrti in industrije zaostaja za avstrijskim povprečjem (kot bomo še videli, pa se je ta struktura — predvsem v zadnjih letih — že nekoliko spremenila v prid industrijskim podjetjem). Na Koroškem je bilo leta 1970 zaposlenega 27,7 % za delo sposobnega prebivalstva v industriji in raznih obratih, med tem ko je na Predarlskem ta delež znašal 50,8 %. Posledica tega je, da je preskrba prebivalstva z raznimi uslugami slabša. To lahko ponazorimo s tem, da si ogle-damo, koliko prebivalcev pride v obmejnem kraju (okraj Velikovec) na posamezno uslužnostno podjetje. Namreč na

mizarja	800
ključavničarja	3.300
mehanika	2.800
peka	2.000
mesarja	1.900
trgovino z živili	900
trgovino s tekstili	2.500
trgovino z železnino	6.100
gostilno	170

Omenili smo že, da na podeželju prevladuje kmečka struktu-

ra. Za obmejne kraje na Koroškem pa je v tej zvezi značilno, da prevladuje nerentabilna mala posest, ki ne more več preživljati kmečkih družin. To dejstvo sili kmeta, da se zaposli še drugje ali si poišče dodatnih virov dohodka v turizmu. Večkrat se zgodi, da kmet zaradi nedonosti svojega obrata opusti kmečko posest. Delovno mesto najde v okolici večjih središč, ker je v domačem kraju premalo delovnih mest. Zaradi nizke kvalifikacije in nezadostne izobrazbe pa se mora zadovoljiti z nizko plačo.

Koroška zaostaja, kar se tiče zaposlenosti v industriji in predelovalnih obratih, za avstrijskim povprečjem. Obmejni kraji v južnem predelu dežele pa so kar dvojno zapostavljeni. Višje je na Koroškem število zaposlenih v gradbeništvu in turizmu, vendar sta ravno ti dve panogi odvisni od letnega časa in še posebej od konjunktura. V času gospodarskega nazadovanja, kot ga doživljamo v zadnjih letih, se opaža stagnacija v turizmu, kriza pa je zajela tudi že razne obrate in podjetja.

Če še enkrat kratko povzamemo: V obmejnih krajih so podjetja „redko“ naseljena. Vzroki za to so pomanjkljiva infrastruktura, ki povzroča za podjetnika dodatne stroške (na primer pri transportu), oddalje-

nost od centrov, slabša konkurenčnost, obmejna lega, pomanjkanje kvalificiranega delovnega kadra itd. Obratno pa v času gospodarskega razvoja privlačuje podjetja ravno cenejša delovna sila (nizke plače), ki poveča njihovo konkurenčnost.

3. NASELITEV VELIKIH PODJETIJ — ZADOVOLJIVA ALTERNATIVA?

V zvezi z zapostavljanjem obmejnih območja si je treba ogledati mehanizme, ki povzročajo obrobni, obmejni občini toliko težav ter vodijo naše kraje v večjo gospodarsko krizno situacijo.

Gospodarsko napredovanje v šestdesetih letih je zajelo v Avstriji predvsem večja središča, kjer so se koncentrirali tudi veliki industrijski obrati. Življenjska raven v teh mestih je hitro naraščala in z njo tudi življenjska kvaliteta (višje plače, več možnosti konzumacije itd.). Obrobni kraji pa so ostajali za tem razvojem. O tem pričajo nenazadnje tudi izjave v političnih programih avstrijskih strank.

V programu socialistične stranke iz leta 1980 je na primer zapisano (citiram iz odstavka 2.1.):

„In den kapitalistischen Industrieländern entstehen neue Formen

der Armut und der Entfremdung, vor allem in Regionen, die von struktureller Arbeitslosigkeit bedroht, und bei Gruppen, die nicht in den Produktionsprozeß eingegliedert sind oder von den großen Interessensverbänden nicht vertreten werden ...

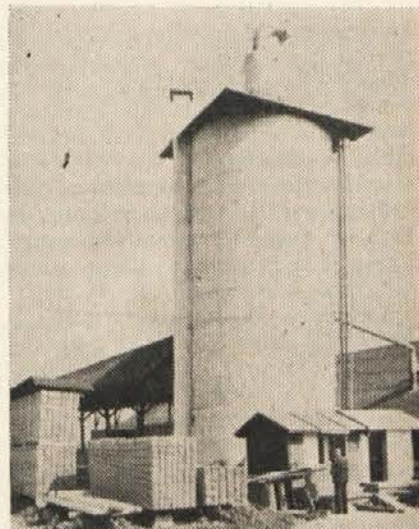
Die Sozialisten lehnen es mit Entschiedenheit ab, diese Entwicklung tatenlos hinzunehmen. Sie wissen, daß sich die wirtschaftliche Lage nicht selbständig zum Besseren wendet, sondern daß es zielbewußten politischen Handelns bedarf, um die Wirtschaft den Menschen dienstbar zu machen ...

Ali v odstavku 3.3.3.:

„Die regionale Ungleichheit zeigt sich im Gegensatz zwischen Ballungszentren und Umland, zwischen Industrie- und Grenzlandgebieten. Die Ursache liegt im Vorrherrschen von unkoordiniertem, kurzfristigem Rentabilitätsstreben gegenüber kooperativem und gesamtgesellschaftlichem Planen.

Sozial schwächere Bevölkerungsschichten leiden unter den Beeinträchtigungen räumlicher Ungleichheiten und Umweltbelastungen besonders stark, weil sie sich ihren Folgen nur schwer entziehen können.“

Podobne izjave najdemo tudi v „salzburškem programu“ ljudske stranke iz leta 1972 ter v raznih zakonih o prostorskem urejanju prizadetih dežel. Problemi obmejnih krajev so merodajnim politikom torej znani.

Predelovalna obrt se bori za obstoj proti konkurenci večjih podjetij

Čeprav je delež pospeševalnih ukrepov in subvencij še vedno v korist večjim centrom, se je v preteklih desetih letih vendar začela spreminjati tudi slika v obmejnih predelih. Naselilo se je nekaj podjetij, večinoma podružnice velikih koncernov ali večjih avstrijskih tvrdk — s tem pa se je začela spreminjati tudi socio-ekonomska struktura na podeželju. Značilno je v tej zvezi opuščanje manjših kmečkih in rokodelskih obratov, ker so kmetje in obrtniki zaradi nerentabilnosti (zaradi konkurence) iskali zaposlitev v podjetjih, ki so nastala v bližnji okolici, ali pa so dobili delo v večjih centrih (nihači).

(se nadaljuje)

Razgledi: Celovška založba Drava bo skupaj z Založništvom tržaškega tiska v letošnji jeseni in prihodnji pomladi izdala sedem slovenskih knjig v nemščini. Takšnega osredotočenega prodora na nemško jezikovno področje v slovenski kulturni zgodovini še ni bilo.

Wieser: Menda res ne. Prežihova „Požganica“ in „Samorastniki“, potem pa še Levstikov „Martin Krpan“ — te knjige so praktično že nared in jih bomo v kratkem predstavili javnosti. Požganico sta prevedla dr. Anton Svetina in moj brat Peter Wieser — Peter je pravzaprav temeljito lektoriral nekoliko zastareli Svetinov prevod. Naslov bo „Brandalm“. Samorastniki („Wildwüchslinge“) so ponovitev že davno razprodane izdaje izpred 20 let, Janko Messner je svoj prevod skrbno predelal in dopolnil. Nemški Martin Krpan je delo salzburske slavistke Helge Mračnikar, ki je Petru Handkeju pomagala pri prevajanju Lipuševega Tjaža. Pristna koroška Slovenka je. Za vigrad pripravljamo Kardeljeve „Spomine“, Ribičičeva „Glasna premišljanja“ ter Vidmarjeve spise in eseje o narodnem vprašanju in enotnem slovenskem kulturnem prostoru. Sledi še knjiga priorja Edgarja Lavova, njegovi spomini na sodelovanje pleterskega samostana s partizani — avstrijski klerikalc bodo zazijali.

Razgledi: Na videz paradoksalno: slovenske založbe v zamejstvu si prizadevajo, da bi uveljavile ustvarjalnost Slovencev v tujem jeziku...

Wieser: Najprej, to je samo del naše dejavnosti, glavnina je v objavljanju slovenskih knjig. Paradoks pa je res samo navidezen. Seznanjanje drugojezične javnosti, ki nas z vseh strani obkroža, s slovensko duhovno ustvarjalnostjo je za nas tako rekoč organska potreba. Vednost o nas Slovenceh je celo v naši najbolj neposredni okolici na neverjetno nizki stopnji. Če se kakor koli udeležujemo kot pripadnik slovenske narodne skupnosti, občutimo posledice te ignorance na vsakem koraku. Zlahka postanemo agresiven. Skušaj jim to vednost vsiliti. Skušaj nekaj pokazati in dokazati. Skušaj jim odvzeti ta lagodni argument, češ saj nič ne vemo o vas. To je naša politika „majhnih korakov“, naš prispevek k toliko propagiranemu „sporazumevanju“.

Razgledi: Vaši razlogi so vsekaror specifični, vendar so povezani s celotnim slovenskim kulturnim prostorom. Si tako imenovana matica dovolj prizadeva v tej smeri?

Wieser: Nered rečem: ne. Ne dovolj. Nikakršne sistematike ni pri posredovanju naše literarne ustvarjalnosti tujini. Vse se dogaja po naključju in dostikrat na osebno pobudo tega ali onega avtorja. Nikakor ne razumem, da nam naših klasikov ni bilo mogoče uveljaviti v tujih jezikih, nič ne zaostajajo za velikani tujih književnosti. Še manj razumem, da so prevodi tako slabi — nekateri se mi zdijo docela nesprejemljivi. Če bi slovinci spoznali francosko literaturo prek takšnih prevodov, s kakršnimi dostikrat nastopamo, ko ponujamo slovensko literaturo, potem bi na Slovenskem prevladovalo prepričanje, da Francozi nimajo dobre literature. Težko je tudi razumeti, da se „uradno“ tako malo naredi za uveljavljanje slovenske književnosti. Avstrija in Nemčija načrtno vdirata v druge jezikovne prostore, organizirata nastope literarnih ustvarjalcev in jim odpirata vrata v ekskluzivne družbene sredine, pomagata založnikom, da prodirajo z nemško piščimi avtorji v velike založniške hiše po svetu — mi pa čakamo, da se bo zgodil čudež in da bo kakšno slovensko ime kar samo od sebe zableščalo na evropskem knjižnem trgu.

Razgledi: Zamejski založniški hiši se vendar sami od sebe ponujata kot prevodnik in pretvornik...

Wieser: Če bi vedeli, kako sramežljivi smo Slovenci glede tega! Sploh nečemo upoštevati, da imamo dostop do dveh velikih in pomembnih kulturnih krogov, do italijanskega in do nemškega, prek dveh narodnostnih „udov“, prek slovenske manjšine v Avstriji in v Italiji. Namesto da bi nas matične ustanove „izrabljale“ in videle pomembno nalogo v tem, da izdatno in namensko podprejo prizadevanja zamejskih založniških ustanov in se „podaljšujejo“ po naših zvezah z drugojezičnimi območji, puščajo „Dravo“ in „ZTT“ tako rekoč čisto sama ter njima prepuščajo germanski in romanski svet — ter seveda njuni finančni moči, njunim

kadrovskim in siceršnjim zmožnostim. Škoda si delamo. Čisto po nepotrebnem. Če hoče ustvariti nov svet, potem moraš poiskati vsakršno možnost, da se predstaviš sosedu, da se mu posreduješ. Nikar se ne razburjajmo, da nas sosed ne razume. Kaj pa storimo, da bi nas?

Razgledi: Kaj pa storite pri vas? Wieser: Upravičen opomin. Z nemške strani prireajo razstave, npr. „To je Koroška“. Na teh razstavah smo Slovenci komaj omenjeni. Zakaj takšne razstave ne priredimo sami, sami

manjšinskopolitična angažiranost, strast, s katero se bori za nacionalne in socialne pravice koroških Slovencev. Ta njegova strast je komplemenarna s Turrinijevimi kritičnimi pogledi na avstrijsko družbo. Handkeja veže na Lipuša in Januša njuna čista, brezkompromisna „umetniškost“, njuna težnja po pristnosti literarnega izraza, njuna kvaliteta, skratka. Seveda ne gre zanemarjati Handkejevega sovrastva do vseh tistih, ki skriti za demokratičnimi verbalizmi izvajajo

Slovenščino potiskajo v človekovo notranjost

Lojze Wieser, vodja celovške založbe Drava: v letu dni sedemkratni prodor na nemški knjižni trg

Samostojno kot tudi skupno izdajanje knjig z Založbo tržaškega tiska in s slovenskimi založbami šteje med dejavnosti celovške slovenske založbe „Drava“, ki se je v zadnjem času parkrat uspešno pojavila na knjižnem trgu. Vodja založbe „Drava“, Lojze Wieser, je svoja premišljanja o narodno-političnem okolju, v katerem izhaja slovenska knjiga na Koroškem, izpovedal v razgovoru s slovenskim štirinajstdnevnikom za politična, gospodarska in kulturna vprašanja „Naši razgledi“, ki je ta razgovor objavil začetek septembra. Zaradi aktualnosti teh vprašanj in odgovorov — v času ko moramo temeljito pretresti naš položaj kot narodna skupnost in v kateri moramo kritično in samokritično presoditi naše delovanje — ponatiskujemo ta razgovor.

Lojze Wieser (drugi z leve) ob predstavitvi 3. izdaje Lipuševe knjige Zmote dijaka Tjaža novembra 1981 v Celovcu. Z leve: dr. Franci Zwitter, direktor založbe „Drava“; Lojze Wieser; Florijan Lipuš; dr. Sergij Lipovec, direktor Založbe tržaškega tiska.

pokažemo, na strogo znanstveni podlagi, kakšna je koroška zgodovina bila v resnici, kakšna Koroška v resnici je, in jo ponese po vsej deželi?

Razgledi: Kakšen je slovenski program „Drave“ za prihodnje mesece?

Wieser: V tisku je knjižni dar Slovenske prosvetne zveze. Najprej Prežihovi članki, reportaže in novele o Koroški, ki jih je zbral in uredil Drago Druškovič, potem Kokotove otroške pesmi in brošura Slovenskega znanstvenega inštituta ob 75-letnici SPZ, ter seveda koledar. Pripravljamo novo izdajo Sketove „Miklove Zale“ z ilustracijami slovenske akademске slikarke Zorke Loiskandl-Weiss, Drabosnjakovega „Pasijona“ in Möderndorferjevih koroških narodnih pripovedk. Noviteta bo prva pesniška zbirka Maje Haderlap z naslovom „Odhajanje“. Poleg tega bomo izdali še vrsto kaset in plošč.

Razgledi: So težave s prodajo knjig v matični deželi?

Wieser: Docela se zavedam, da Jugoslavija skuša rešiti svoje gospodarske probleme. Vendar ne bi smeli prezreti dejstva, da je za razvoj slovenske kulture potrebna enakovredna izmenjava kulturnih dobrin. Kulturni tokovi se ne smejo ustaviti. To pomeni, da morajo imeti tudi deli naroda, ki žive zunaj meja SFRJ, neomejeno možnost, ponuditi svoje založniške izdelke na celotnem slovenskem tržišču. Birokratski odnos do zamejskih založb je nevzdržen. Če bi kakšno slovensko knjigo tiskali v Avstriji, bi jo morali v Jugoslavijo tako rekoč pritihtopiti. Zato pa tiskamo v glavnem v Sloveniji, knjige tudi tam vežemo — in vendar imamo z distribucijo težave, kakor da gre za uvoženo luksuzno blago.

Razgledi: Od koroških slovenskih avtorjev sta se v nemškem prostoru doslej najbolj uveljavila Florijan Lipuš in Gustav Januš, oba nosi v ta prostor Peter Handke. Janko Messner se prevaja sam, vendar njegov prijatelj Peter Turrini, uveljavljen nemško pisatelj, nenehno opozarja nanj. Ali mora imeti slovenski pisatelj ali pesnik svojega „bota“?

Wieser: Lahko bi se našel kak drug izraz. Vsekakor pa takšen „bota“ ni nikoli naključje. Turrinija motivira Messnerjeva politična in posebej

genocidno politiko do slovenske manjšine, saj se ji delno sam prišteva. Tudi pri „matičnih“ literatih ni mnogo drugače. Uveljavljenost Kajetana Kovča v štajerskem umetniškem ambiantu je na primer v precejšnji meri posledica osebnega prijateljstva ki ga veže na pesnika Aloisa Hergoutha, ampak to prijateljstvo je nastalo na podlagi podobnih ali enakih pogledov na umetnost ali celo na življenje, kar je mogoče isto. Ne bi govoril o „botrih“, pač pa o osebnih zvezah, ki bi jih bilo dobro imeti čimveč. In če v slovenskih pisateljskih krogih s takšno silovito žolčnostjo reagirajo na tiste vaše depozite, potem je to do določene mere razumljivo — duhovni ustvarjalec ne bi smel imeti nobenih omejitev za kontaktiranje z drugimi ustvarjalci, seveda, če tak kontakt zares potrebuje. Sicer pa mislim, da bi pač moral biti nekeje nekdo, ali več takih in na več mestih, ki bi sistematično in koordinirano načrtovali prodiranje v svet in ki bi bili tako prožni in razgledani, da bi znali poiskati tudi nekonvencionalne, nenavajene načine in poti. Ena takih poti bi bilo zares plodno in na jasn namen preučevano sodelovanje z zamejskimi založbami.

Razgledi: Ste tudi vodja slovenske knjigarne „Naša knjiga“ na celovški Pavličevi ulici (Paulitschgasse). Zadnje čase se zdi, da imate več obiskovalcev in kupcev in da se pri vas več „dobi“ kot prej.

Wieser: Prve čase me je bilo strah, tako sama sva bila sodelavko v tisti tako lepo opremljeni „butiki“, ki se ji reče „Naša knjiga“. Potem smo ponudbo tako rekoč siloma razširili, pretrgali smo s prakso, da je kakšna v Ljubljani ali Mariboru objavljena knjiga prišla v Celovec šele leto dni po izidu, poskrbeli smo, da smo bili ažurni in da smo takoj dobili vse, kar je na Slovenskem novega izšlo. Potem smo začeli polniti še z napredno nemško literaturo in tudi periodika se zdaj pri nas dobi, slovenska in nemška. Založili smo se s šahovskimi knjigami in zdaj prihajajo kupci in interesi celo iz Salzburga in Innsbrucka. Zdaj je v trgovini živahneje. Trije delamo v njej.

Razgledi: Kako se prodaja slovenska knjiga, kakšen je odmev nanjo,

kakšne so razmere na Koroškem, spodbujajo k nakupovanju slovenskih knjig?

Wieser: To je širši problem. Nekaj shizofreničnega je v koroški situaciji. Več deset tisoč ljudi obvlada podjunsko, rožansko in ziljsko narečje in ga v tej ali oni obliki uporablja. Toda večina teh Slovencev ne obvlada slovenskega knjižnega jezika, ker ni imela možnosti, da bi se ga naučila. Šest desetletij so bila slovenska narečja samo vehikel, po katerem so Slovenci drseli v nemščino in nemštvo, in da bi jim še bolj zaprl pot h knjižni slovenščini, so si ponemčevalci (med njimi ljudje slovenskega rodu!) izmislili teorije o „vindišarjih“ in „vindišarskem“ jeziku kot nečem vmesnem, kot prehodni stopnji k odrešitvi. Ljudje so se naučili zaničevati slovenski jezik, se ga sramovati, skrivati ga. Hkrati se v njih prebudi kompleks janičarstva. Koliko jih je, ki jih je v dno duše sram, ker so si sami oportunistično vsilili nemščino kot temeljno občilo ali ker se je to zgodilo v prejšnjih generacijah njihovih družin. Ampak kaj storiti v takšnem položaju? Zdi se, da ni leka. In vendar je. In naši oblastniki prekleto dobro vedo, da je. Kako je zdaj? Od zgodnjega jutra do pozne noči te obdaja nemška govorica, iz radia doni, iz televizijskega sprejemnika, z ulice. Če bi koroški Slovenci imeli možnost — kakor jo imajo primorski Slovenci —, da bi ves dan poslušali slovenski radijski program, pa da bi imeli zvečer možnost, gledati slovensko televizijo, potem bi se iz dragocenih osnov, ki jih predstavlja znanje narečij, kaj hitro zraslo tudi obvladovanje naše vseslovenske „lingue france“, kar vsak knjižni jezik vsekakor je. Enajst let sem živel na Dunaju in ko sem se pred dvema letoma vrnil na Koroško, sem zelo dobro čutil, kako mi manjka besednega zaklada in tudi samozvesti, ki je potrebna za formuliranje. Zdaj, ko vsak dan uporabljam in poslušam slovenščino, je vse drugače, čisto drugače se počutim. Tako je z vsakim. Potreben nam je torej sodoben medij za transportiranje knjižnega jezika. Avstrijska državna pogodba nam ta bistveni pogoj za ohranitev nacionalne samobitnosti sicer daje, toda manjšinskopolitična praksa ta pogoj izničuje. Južni Tirolci imajo vsega: pretvornike na meji, možnost za spremljanje obeh avstrijskih televizijskih programov, lastno oddajo v avstrijskem programu. In kako je z nami?

Koprski televizija sme ob poletnih večerih posredovati avstrijski televizijski dnevnik in ga lahko vidi praktično vsa Slovenija, mi pa — kot nekakšno „protiuslugo“ — ne smemo zahtevati, naj nam na Karavankah postavijo pretvornike za slovensko televizijo. Pomanjkljivo obvladovanje slovenskega jezika se kaže tudi v naši knjigarni. Zgornja meja zanimanja za kakšno slovensko publikacijo je pri 600, največ 800. To zanimanje kažejo ljudje, ki redno sledijo toku dogajanja; ne samo izobraženci, zajeta je vsa družbena paleta. Kak koledar doseže višjo naklado, seveda tudi časniki, „Slovenski vestnik“, „Naš tednik“, „Nedelja“. Tako je s to stvarjo. Vzemi narodu možnost za komunikacijo in uničil ga boš. To je tudi cilj vseh šovinističnih in nedemokratičnih sil. Z nastopom modernih komunikacijskih sredstev tudi proces nacionalne asimilacije močno napreduje, vse, kar je javno, je čedalje bolj nemško, slovenščino potiskajo v človekovo notranjost, v intimnost, v čustveni svet. In tam hira, se joče, če hočete.

Razgledi: Florijan Lipuš ima z „Zmotami dijaka Tjaža“ velik uspeh, tudi vi ste ga ponovno natisnili, ko se je tako odmevno pojavil v nemškem svetu, kako je z njim, ali ni s tem, ko je v knjižno slovenščino vzdignil toliko narečnih besed in izrazil, omogočil boljše komuniciranje?

Wieser: Ingeborg Bachmann je v svoji knjigi „Das Hondtschenkreuz“ zapisala, da na južnem Koroškem vegetira jezikovna mešanica nemščine in nekakšne čudne slovenščine, ki je ne razumejo ne Nemci ne Slovenci. Ali ni vražje, da prav iz tega okolja zraste eden najboljših slovenskih pisateljev? Res je, Lipuševe velika zasluga je, da je mnoge dialektizme, stare in nove jezikovne tvorbe iz grap okrog Železne Kaple poizkušal in enakovredno postavil ob že zdavnaj uveljavljene slovenske besede. „Arhaizmi“ marsikoga motijo, pozablja pa, koliko jih je Prežihov Voranc uvedel v knjižno rabo, ki so zdaj last vseh in bogatijo slovenski jezik. Tudi Lipuš je gotovo prispeval, da se zdaj

Slovenci s Slovenci bolje razumejo... Rad pa bi ob tej priložnosti rekel, da bi se teh prizadevanj slovenskih pisateljev na Koroškem po boljšem komuniciranju morali boljše zavedati tudi tisti, ki jim sega slovensko obzorje samo do državne meje. Koliko jih je iz „centra“, ki nimajo nikakršne zavesti o jezikovni meji in ki iz Ljubljane potujejo v Klagenfurt, ne v Celovec, in pošiljajo prek televizije pozdrave iz Portoroža v Velden, ne v Vrbo. Vsakdo bi moral biti ponosen, če mu koroški avtor osvaja nove jezikovne pristope, če jezik razvija, če uveljavlja v slovenski literaturi povsem nove poglede literarnega snovanja in dokazuje, česa je vse zmožen tudi slovenski jezik. Jaz vse to povezujem in vidim kot enoto.

Razgledi: Na zavibku Javorškove knjige „Adamovo jabolko“, ki je izšla pri Dravi, ste zapisali, da je slovenska kultura na Koroškem sestavni del celotnega kulturnega snovanja slovenskega naroda. Kako občutite problem enotnega slovenskega kulturnega prostora?

Wieser: Ni koroškoslovenske literature, kot tudi ni kranjskoslovenske ali štajerskoslovenske literature in kulture. Ne gre za majhnosti in posebnosti, to je vprašanje miselnosti, kako vidi razvoj slovenskega naroda, če si razdeljen na štiri države, da bi šlo za majhnost, potem bi pred tem kompleksom moral poklekniiti ves slovenski narod. Zame je problem samo v tem, kaj naj koroški Slovenci kvalitetnega prispevamo k celotni slovenski kulturi in literaturi. Živimo v posebnih, od vaših zelo drugačnih razmerah in okoliščinah, stalno živimo ob drugem narodu, čutimo tudi močnejši vpliv drugega kulturnega prostora — v negativnem in pozitivnem smislu —, toda to in samo to ni nekaj tako posebnega ali izrednega, da bi mogli biti kaj drugega, kot samo integralni del slovenskega naroda. Vsak del slovenske literature nastaja v posebnem okolju. Zanje se ne delajo izjeme, za našo koroško pa naj bi se? Kaj bi se pomilovali, mi koroški Slovenci. Kaj bi peli žalostinke. Mar zato, ker smo že tako dolgo izpostavljeni šovinizmu in asimilaciji, pa se še vedno borimo za obstoj in narodnostno identiteto? Naj bo to povod za jokavost, resignacijo in samozalaganje? Ali ni narod, kakršni je naš, vedno izpostavljen nevarnosti, da izgubi svojo samobitnost? Zatrli ga bodo še prej, če si bo nenehno samo žalostno ogledoval lastni popek. Če to velja za celoto, zakaj naj bi to ne veljalo za Korošce? Nekateri prav gojijo to sentimentalnost. Se bolj nas potiskajo v geto, ob rob dogajanja, spreminjajo nas v živ muzej. Sami se vedejo, kot da bi bili predmeti v vitrinah, ali pa so kot muzejski vratarji, ki vodijo delegacije po tem muzeju in jim turobno razlagajo, kaj in kje vse smo nekoč bili. S sanjami o prestavljanju mej ne bomo prišli nikamor. To je za vse večne čase mimo. Meje danes ne ločujejo, temveč združujejo, in to hvalabogu ni fraza. Naša moč je v boju za dvig kulturne zavesti in za demokracijo. Za hip si predstavljamo svet brez nacionalizma in šovinizma, pa takoj spoznamo, kolikšna moč in kakšne možnosti so v nenehnem dotikanju in povezovanju dveh narodov. Enotnost slovenskega kulturnega prostora je tako rekoč pogoj za zagotovitev nacionalne, kulturne in jezikovne enakopravnosti koroških Slovencev, pogoj za „zgodovinski sporazum“ z drugim, prav tako enotnim kulturnim prostorom.

RAZGLEDI: ZA RESIGNACIJO TOREJ NI RAZLOGA?

Wieser: Smo v obdobju nekakšne nacionalne renesanse. Predvsem mali narodi in etnične skupine se začenejo oglašati in se zavedati svojih vrednot in svoje biti. Prodira zavest o nacionalni identiteti kot bistvenem pogoju za človeško identiteto, za „kompletnost osebnosti“. Obdobje nacionalizma in imperializma je bilo obdobje nekulturnosti. Zdaj se prebija spoznanje, da je uničenje kakega jezika hkrati uničenje intelektualne, politične in gospodarske moči tega naroda, pa tudi deformacija intelektualne moči naroda, ki podjarmlja. Glejte, zadnjič je nemško govoreča učiteljica z odlomki iz filma „Vas ob meji“ ilustrirala pouk družboslovja v neki celovški šoli. Vladajoča struktura je na ta dogodek reagirala žolčneje kot na film sam. Saj prav ta dogodek je dokaz, da se miselnost večinskega naroda bistveno spreminja, zlasti v vrstah mlade generacije.

10 Informacija o uresničevanju posebnih pravic italijanske in madžarske narodnosti ter njihovih pripadnikov v SR Sloveniji: Poročevalec Skupščine SRŠ, št. 6/77

V okviru Koroškega mirovnega tedna

DAN PRIJATELJSTVA MED NARODI
TAG DER VÖLKERVERSTÄNDIGUNG
GIORNO DELL'INTESA FRA I POPOLI

v soboto, 15. oktobra v Celovcu

10.00 Na Novem trgu, akcija in informacija raznih organizacij na temo: Jedrske rakete ob koroški meji — smo nemočni? Linški apel, poziv za 22. oktober

15.00 Mohorjev dom (10.-Oktober-Straße 25-I). Začete izmenjave informacij in izkušnje o mirovnem delu v prostoru Alpe-Jadran.

17.00 Prestolnica, Mirovna molitev „Meče in lemeže“

18.00 Bivši pomožni škof v Mariboru **Vekoslav Grmič** predava na temo: Kristjani in marksisti skupno za mir. Kraj: Mohorjev dom.

19.30 Mohorjev dom:

Mirovna prireditelja s skupinami iz Slovenije, Furlanije in Koroške, m.d.: mladinski zbor „Vesela pomlad“ in glasbena skupina „Sedon Salvadie“ iz Vidma, glasbeno-pevska skupina „Divji golobi“ iz Ljubljane, Joschi Hannak, Firlefanž in Dille-tanz.

Zbor pliberških zadružnikov

(Nadaljevanje s 1. strani)

bornikom in vsem članom ter jih pozval k nadaljnjemu sodelovanju, je zaključil s pozivom, naj bo Posojilnica središče našega življenja, naj bo streha za vse naše dejavnosti bodisi na gospodarskem, kulturnem in političnem področju.

O doseženih uspehih je občemu zbiru poročal poslovodja Joško Nachbar. Omenil je lanskoletno spojitve posojilnic v Žvabeku in Šmihelu s pliberško Posojilnico (kar je bilo izvedeno na podlagi združnega zakona — op. ured.), ki je kot velika gospodarska enota zabeležila v minulem poslovnem letu razveseljiv napredek: promet je narasel za 32 %, vloge za 19 %, posojila in krediti pa celo za 50 %. „Na vseh sedežih Posojilnice vodimo danes okoli 3.500 kont naših občanov,“ je dejal poslovodja Nachbar. „Če to število postavimo v primerjavo s številom prebivalcev v občini, lahko rečemo, da ima najmanj vsak drugi v naši občini v kakršnikoli obliki račun tudi pri Posojilnici.“ Za to uspešno delovanje je izrekel zahvalo predsednik nadzornega odbora Janez Apovnik, ki je s ponosom ugotovil, da Posojilnici še ni bilo treba odpisovati nobenih terjatev iz posojil in

kreditov in da „imajo naši vlagatelji dobro ter varno naložen svoj denar.“

Pozdravne besede so izrekli tudi župan Mikusch, predsednik ZSZ Kapun, predsednik ZSO Wieser in predsednik Temeljne koroške banke v Slovenj Gradcu Peter Orožen. Čestitali so pliberškim zadružnikom in jim želeli uspešno delo v bodoče. Pri tem je župan Mikusch zagotovil, da se bo sodelovanje občin s Posojilnico tudi naprej dobro razvijalo, medtem ko je predsednik ZSO Wieser naglasil, da so pliberški zadružniki izbrali pravo pot ter dokazali, da se da uspešno graditi tudi bančništvo, če so vodilni za to pripravljeni in sposobni.

Za predsednika upravnega odbora je občni zbor ponovno izvolil Lipija Kolenika in za predsednika nadzornega odbora Janeza Apovnika — najlepše priznanje, da sta s svojimi sodelavci uspešno vodila zadrugo. Posebno priznanje pa je posameznim zadružnikom izrekla tudi združna zveza, ko jim je podelila diplome dr. Valentina Janežiča: v zlatu jo je prejel Franc Buchwald, v srebru Valentin Čebul in Karel Krištof, v zelenju pa Jožef Katz, Štefan Krištof, Janez Pečnik, Mihael Sovrj in Karel Wutte.

Mnenja o mirovnem pohodu

Jutrišnji „Dan prijateljstva med narodi“ v Celovcu bo osrednja prireditev koroškega mirovnega tedna, ki se je začel s prireditvami začetek tedna, in ki ima glavni namen zmo-bilizirati čim več ljudi za osrednjo vseavstrijsko mirovno demonstracijo, prihodnjo soboto 22. oktobra na Dunaju. V okviru koroškega mirovnega tedna so posamezne organizacije pripravile skupno 45 prireditev. V ta sklop štejejo tudi gledališka predstava v Slovenjem Plajberku, predvajanje filma na Radišah ter predavanje o neuvrženih in mirovnem gibanju danes zvečer v Celovcu.

Položaj na svetu se je v zadnjem času tako zaostрил, predvsem okoli priprav za postavitev novih raket, da bomo verjetno prihodnjo soboto in nedeljo doživeli v Zahodni Evropi, Severni Ameriki, na Japonskem in še kje najštevilnejše protestne akcije zadnjih desetletij.

Tudi v Avstriji se je pripravljeno aktivno prispevati za ohranjanje miru povečala. O tem pričajo tudi pozivi socialističnih mladinskih organizacij in razglas kulturnega ministra Zilka, ki dovoljuje šolarjem, da se udeležijo mirovne demonstracije na Dunaju.

O trenutnem položaju koroškega in avstrijskega mirovnega gibanja smo se pogovarjali z različno usmerjenimi koroškimi mirovnimi aktivisti, da bi na ta način našim bralcem prikazali čim boljše sliko mirovnega gibanja.

WERNER WINTERSTEINER, sodelavec neodvisne beljaške mirovne iniciative, pozdravlja mirovni pohod in ga ocenjuje v njegovi politični zasnovi širšega in učinkovitejšega, ker imenuje rakete, katerih postavitev je treba preprečiti, poleg tega imenuje obstoječe ameriške, sovjetske, francoske in angleške rakete, ki jih je treba odstraniti, vrhu tega pa prvič zahteva, naj se vsaka atomska sila odpove, da bo kot prva uporabljala atomsko orožje. Nenazadnje pa se mu zdi važno, da platforma močnejše poudarja pravico narodov do samoodločbe in zahteva razkroj ustaljenih slik o nasprotniku.

Pri sreču mu je tudi človeška veriga, ki jo bodo demonstranti tvorili med ameriško in sovjetsko ambasado na Dunaju, pri tem pa poudarja,

da je iniciativa za to prišla od strankarsko neodvisnih mirovnih iniciativ, ne samo da bi popestrili mirovno demonstracijo, temveč tudi, da bi s tem opozorili na glavno odgovornost obeh velesil in njihovih blokov za ogrožanje miru v svetu, hkrati pa je to tudi oblika, ki zahteva še dodatni angažma od spodaj.

Osebo posebno pozdravlja, da so vsi pozivi koroške mirovne iniciative dvojezični, predvsem, ker so se v zgodovini nerešeni manjšinski problemi že dostikrat izrabljali za zaostrovanje nasprotij med državami. Iz istega razloga se mu zdi važen Dan prijateljstva med narodi. Predvsem pa opozarja tudi na že obstoječe številne rakete in atomske depoje v sosednji Furlaniji.

MIRKU MESSNERJU (KPA) se zdi pomembno, da je politična osnova za dunajsko mirovno demonstracijo širša in da priprave zajemajo

širša akcijska enotnost. To se izraža tudi v dejstvu, da vse sile skupno organizirajo mirovni vlak, ki bo vozil iz Koroške na Dunaj.

PETER KAISER, predsednik socialistične mladine, se je prav tako veselil nad široko akcijsko enotnostjo in jasnejšimi cilji demonstracije ter povedal, da je v socialističnih vrstah precejšnje zanimanje za udeležbo na demonstraciji, tudi med starejšimi ljudmi. Glavni cilj demonstracije vidi v tem, da bi velesili spravili do tega, da nadaljujeta pogajanja v Zenevi in da se prepreči pre-nagljeno postavljanje raket.

V lastnem delovanju je socialistična mladina povsod postavljala v ospredje mirovna vprašanja. Pozdravlja pa tudi dvojezičnost koroške mirovne iniciative, saj je mir le mogoče ohraniti ob sodelovanju vseh miro-ljubnih sil, neodvisno od narodnost-ne pripadnosti.

Zahteve prve velike avstrijske mirovne demonstracije še niso bile uslišane, zato je po mnenju DIETERJA JANOUTA sekretarja Kat. delavske mladine bilo potrebno pripraviti nov mirovni pohod. Katoliška delavska mladina sodeluje pri mirovnem pohodu, ker hočejo v javnosti pokazati svojo pripravljenost delovati za mir, številni ljudje imajo strah, ker se oboroževanje tako stopnjuje, bližajoči se termin za postavitev raket v Nemčiji jih potrjuje v javnem nastopanju. Glede sodelovanja s komunisti je poudaril, da sodelujejo načelno z vsakim človekom, če je v ospredju resnica, ne pa enostranskost. Čim več ljudi bo nastopilo v javnosti za mir, tem večje bodo možnosti za uspeh.

Menjava denarja

Stanje v četrtek 13. oktobra 1983

Za 100 din dobite	13.50 šil.
Za 100 din plačate	16.50 šil.
Za 100 lir dobite	1.12 šil.
Za 100 lir plačate	1.21 šil.
Za 100 mark dobite	693.50 šil.
Za 100 mark plačate	709.80 šil.

— ŠPORTNI VESTNIK — ŠPORTNI VESTNIK —

SAK - Šmohor 2:0

Devet iger v koroški ligi je bilo potrebnih, da je Slovenski atletski klub na domačem igrišču končno zmagal. Na sporedu je bila zelo važna igra proti Šmohorju, ki je bil konec zadnje sezone na tretjem mestu lestvice.

Kar od začetka so razvoj tekme diktirali igralci SAK, ki so kmalu imeli prve možnosti za zadetek. Po nekaj minutah so gledalci žogo že videli v голу, ko je Velik z glavo odbil žogo na prečko in se je od tam odbila... nekateri pravijo za linijo, drugi na linijo, vsekakor je sodnik odločil, da ni gola. Toda slovenski napadalci tokrat niso bili skopi s strela na nasprotnikov gol. V 15. minuti je Velik po podaji Polanška premagal Šmohorskega vratarja ter s tem uveljavil premoč domačega moštva.

Napadi so se nadaljevali in Sadjak je le za centimetre zgrešil drugi gol. Tudi šmohorski igralci so poskusili nekaj dobrih kombinacij, toda uveljavila se je dobro pripravljena obramba SAK.

V drugi polovici se je igra nekaj časa bolj izravnila, toda videlo se je, da je obramba še naprej trdna in da se napadalci držijo navodil ter ostanejo na svojih položajih. Največjo možnost po pavzi je imel Miha Kreutz, ko je po podaji Polanška — golman je že bil na tleh — iz 15 metrov žogo ostro zabil nad gol. V 60. minuti pa se je razvila ena najlepših akcij tekme, ko je Polanšek ob lastnem šestnajstmetrskem prostoru dobil žogo, preigral dva igralca, podal Zablatniku, ki mu je žogo hitro vrnil, da je nato Polanšek iz levega krila lepo podal v sredino, kjer je akcijo zaključil Kadivnik in povišal rezultat na 2:0. Moštvo iz Šmohorja se je trudilo še z vsemi močmi, toda ni mu uspelo priti do učinkovitih možnosti.

Tako je SAK, ki je že v tekmi v Beljaku pokazal dobro igro, na domačem igrišču prišel končno do zaslužene zmage. Večja disciplina in zahtevnejši trening so svoje prispevali k prvi zmagi. S šestimi točkami je SAK trenutno na 11. mestu, šest točk za vodečim moštvom iz Trga (Feldkirchen) in 1 točko pred Šmohorjem, ki z dvema igrama in eno točko manj zaseda zadnje mesto.

Izenačenost letošnje koroške lige se izraža tudi v nekaj presenetljivih rezultatih. ASKO Irschen je z dobro igro premagal VSV s 1:0, moštvo iz Lienza je presenetljivo pustilo obe točki v Brnci (2:0), presenetljiv pa je tudi poraz Mostiča (Brückl) na domačem igrišču, ki je moral kloniti celovškemu PSV-ASK.

SAK je zmagal v sledečem sestavu: Mrkun, Sadjak, Lampichler, Šišič, Gregorič, Kreutz, Zablatnik, Woschitz, Kadivnik, Velik, Polanšek.

Šmihel - ATSV Wolfsburg 2:1

Cetrto zmago prvenstva in to proti tretjevrščenemu moštvu iz Wolfsburga, ki osemkrat zaporedoma ni bilo poraženo, je zadnjo nedeljo slavilo moštvo iz Šmihela. Že nedeljo prej so Šmihelčani pokazali, da se znajo uveljaviti proti moštvom iz Labotske doline.

Na domačem igrišču so Šmihelčani začeli igro zelo previdno, prav tako tudi gostje. Razvila se je hitra tekma, v kateri sta bili obe moštvi iniciativni, vendar na obeh straneh začetka ni bilo veliko učinkovitih možnosti za zadetek. Nato so imeli domačini dve lepi možnosti (Buchwald v 21. in Vauče v 29. minuti), ki pa nista prinesli gola. V 30. minuti je Vauče iz 30 metrov pomeril na gol in žoga se je odbila od nasprotnega branilca v gol. S tem rezultatom se je končala tudi prva polovica. Kljub močnemu pritisku gostje niso znali izenačiti, zato je v drugi polovici tre-

ner iz Wolfsburga zamenjal dva napadalec, da bi ojačil pritisk. Toda ta ukrep ni pokazal direktnih rezultatov. Toda kar par minut po začetku druge polovice je sodnik upravičeno izključil legionarja Petriča (Šmihel), ker se je revanžiral za foul nasprotnika. Pričakovati je bilo, da bodo gostje sedaj uspešnejši, vendar so se domačini borili z vsemi silami, ter imeli še dve odlični možnosti, toda žoga se je spet odbila od prečke. Po hitrem protinapadu v 81. minuti je bila „deseterica“ iz Šmihela spet uspešna, Krausler je z drugim golom zagotovil zmago, ki je tudi enajstmetrovka za goste v 85. minuti ni mogla več preprečiti.

V izenačeni vzhodni koroški podlgi so Šmihelčani sedaj z desetimi točkami na 8. mestu, 4 točke za prvim in tri točke pred zadnjim moštvom. Naslednji nasprotnik je SK Treibach-EKZ, ki je z osmimi točkami na 11. mestu lestvice.

Sele - St. Stefan-Lab. 4:1

Minulo kolo je zelo ugodno izpadlo za moštvo iz Sel. Razen Sinče vasi so vsi neposredni zasledovalci izgubili, in sicer Železna Kapla, Zitaras in Klopini. Zato vodijo sedaj Selani po zmagi nad St. Stefanom z dvema točkama pred Sinčo vasjo, s tremi pred Železno Kaplo in s štirimi točkami pred Zitaro vasjo, Klopiniem in St. Stefanom. S tem so izgledi na osvojitve jesenskega prvaka spet zrasli. Kot zadnji trije nasprotniki čakajo na Selane še moštva iz Zitare vasi, Frantschacha in Maria Rojach.

Ze od vsega začetka so bili domačini boljši od gostov iz Labotske doline. Približno v sredini prve polovice so Selani dosegli tudi zasluženi prvi gol: po prostem strelu, ki ga je izvajal Tone Hrovatič, je vratar najprej

odbil žogo, toda pred noge Francija Dovjaka, ki je poslal žogo v mrežo. S tem rezultatom so zamenjali tudi strani.

Pričakovati je bilo, da bo igra Selanov še naprej uspešna. In res, čez deset minut je spet iz prostega strela Hrovatič podal žogo k Jakopiču, ki je žogo z glavo poslal v mrežo. Nasprotnik iz Labotske doline je okoli 20. minute sicer skrajšal rezultat z enajstmetrovko na 1:2. Toda Selani so iz dveh standardnih situacij zvišali rezultat še za dva gola. Obkraj je Hrovatič izvajal prosti strel, ki ga je izbral za gol prvič Jakopič, drugič Fera.

Ta zmaga je bila za Selane res dragocena, saj so tako povečali spet svojo prednost pred ostalimi moštvimi.

Z napadi s krila so napadalci SAK zrahljali šmohorsko obrambo. Polanšek (levo) podaja žogo v sredino, Kadivnik (ni na sliki) je nato povišal na 2:0.